

PIRMOSIOS SUTARTYS

Dėl katastrofiškų II pasaulinio karo padarinių ir nuolatinės Rytų ir Vakarų konfrontacijos grėsmės Prancūzijos ir Vokietijos susitaikymas tapo svarbiausiu prioritetu. Šešių Europos valstybių sprendimas sutelkti anglių ir plieno pramonę, įsigaliojęs 1951 m. Paryžiaus sutartimi, tapo pirmuoju žingsniu į Europos integraciją. 1957 m. Romos sutartimis buvo sutvirtintas šios integracijos pagrindas ir šešių pradžia jai davusių Europos šalių bendros ateities idėja.

TEISINIS PAGRINDAS

- [Europos anglių ir plieno bendrijos \(EAPB\) steigimo](#) arba Paryžiaus sutartis buvo pasirašyta 1951 m. balandžio 18 d., o įsigaliojo 1952 m. liepos 23 d. Pirmą kartą šešios Europos valstybės sutarė siekti integracijos. Pagal šią sutartį įsteigus Vyriausiąją valdybą pavadintą vykdomąją instituciją, Parlamentinę Asamblėją, Ministrų Tarybą, Teisingumo Teismą ir Konsultacinį komitetą, buvo paklotas Bendrijos pamatas. EAPB sutartis neteko galios 2002 m. liepos 23 d., pasibaigus 97 straipsnyje nustatytam 50-ies metų jos galiojimo laikotarpiui. Remiantis prie Sutarčių (Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo) pridėtu Protokolu Nr. 37, EAPB grynasis turtas jos likvidavimo metu buvo perduotas Anglių ir plieno mokslinių tyrimų fondui, siekiant finansuoti valstybių narių mokslinius tyrimus su anglių ir plieno pramone susijusiuose sektoriuose.
- Europos ekonominės bendrijos (EEB) steigimo ir Europos atominės energijos bendrijos (Euratomo) steigimo arba Romos sutartys buvo pasirašytos 1957 m. kovo 25 d. ir įsigaliojo 1958 m. sausio 1 d. Tačiau, kitaip negu EAPB sutartis, Romos sutartys buvo sudarytos neribotam laikotarpiui (EEB sutarties 240 straipsnis ir Euratomo sutarties 208 straipsnis), taigi joms buvo suteiktas tarsi konstitucinis statusas.
- Šešios šalys steigėjos buvo Belgija, Prancūzija, Vokietija, Italija, Liuksemburgas ir Nyderlandai.

TIKSLAI

- EAPB steigėjos aiškiai išdėstė savo ketinimus, susijusius su Sutartimi, t. y. kad tai tik pirmas žingsnis Europos federacijos link. Bendroji anglių ir plieno rinka turėjo tapti eksperimentu, į kurį pamažu būtų įtraukiamos kitos ekonomikos sritys, o jo kulminacija būtų politinės sąjungos sukūrimas.
- Europos ekonominės bendrijos tikslas buvo sukurti bendrąją rinką, pagrįstą keturiomis – prekių, asmenų, kapitalo ir paslaugų – judėjimo laisvėmis.
- Euratomo sutarties tikslas buvo koordinuoti daliųjų medžiagų tiekimą ir mokslinių tyrimų programas, valstybių narių inicijuotas ar rengiamas siekiant taikiai naudoti atominę energiją.

- Visų trijų Sutarčių preambulės atskleidžia vieningą Bendrijų įkūrimo tikslą, t. y. įsitikinimą, kad, siekdamos kurti bendrą ateitį, Europos valstybės turi bendradarbiauti, nes tik taip galės paimti likimą į savo rankas.

PAGRINDINIAI PRINCIPAI

Europos Bendrijos (EAPB, EEB ir Euratomas) atsirado dėl troškimo suvienyti Europą: ši idėja palengva susiformavo kaip tiesioginis atsakas į žemyną supurčiusius įvykius. Pasibaigus II pasauliniam karui, kilo būtinybė reorganizuoti visas strategines pramonės sritis, ypač plieno pramonę. Europos ateitis, kuriai kėlė grėsmę Rytų ir Vakarų priešprieša, priklausė nuo Prancūzijos ir Vokietijos susitaikymo.

Prancūzijos užsienio reikalų ministro Robert'o Schumano 1950 m. gegužės 9 d. kreipimasis gali būti laikomas Europos integracijos atskaitos tašku. Tai, kad anuomet buvo pasirinkta būtent anglių ir plieno pramonė, labai simboliška: XX a. 6 deš. pradžioje šios pramonės šakos buvo gyvybiškai svarbios; tai buvo šalies galios pagrindas. Neskaitant akivaizdžios ekonominės naudos, Prancūzijos ir Vokietijos išteklių sutelkimas turėjo žymėti šių dviejų valstybių konkuravimo pabaigą. 1950 m. gegužės 9 d. Robert'as Schumanas pareiškė: „Europa nebus sukurta iš karto ar pagal vienintelį planą. Ji bus kuriama konkrečiais laimėjimais, kurie pirmiausia leis atsirasti de facto solidarumui“. Būtent vadovaudamasi šiuo principu Prancūzija, Italija, Vokietija ir Benilukso šalys (Belgija, Nyderlandai ir Liuksemburgas) pasirašė Paryžiaus sutartį, pagal kurią pirmiausia siekta užtikrinti:

- laisvą prekių judėjimą ir laisvą prieigą prie gamybos išteklių;
- nuolatinę rinkos priežiūrą, kad būtų išvengta iškraipymų, dėl kurių gali tekti įvesti gamybos kvotas;
- konkurencijos taisyklių ir kainų skaidrumo laikymąsi;
- paramą anglių ir plieno sektorių modernizavimui ir pertvarkymui.

Pasirašius sutartį – ir nepaisant Prancūzijos priešinimosi Vokietijos nacionalinių karinių pajėgų atkūrimui – René Pleven svarstė galimybę sukurti Europos kariuomenę. Dėl Europos gynybos bendrijos buvo susiderėta 1952 m., o jos sukūrimą turėjo lydėti politinės bendrijos atsiradimas. Prancūzijos Nacionalinei Asamblėjai 1954 m. rugpjūčio 30 d. atsisakius ratifikuoti sutartį, abu šie planai buvo nustumti į šoną.

Po nesėkmingo mėginimo sukurti Europos gynybos bendriją pastangas tęsti Europos integracijos procesą įkūnijo konkretūs pasiūlymai dėl muitų sąjungos ir atominės energijos, pateikti per 1955 m. birželio mėn. vykusią Mesinos konferenciją. Jų kulminacija tapo EEB ir Euratomo sutarčių pasirašymas.

Europos ekonominės bendrijos steigimo sutarties ([EEB sutarties](#), Romos sutarties) nuostatos apėmė:

- muitų mokesčių tarp valstybių narių panaikinimą;
- bendrą išorės muitų tarifų nustatymą;
- bendros žemės ūkio ir transporto politikos sukūrimą;
- Europos socialinio fondo įkūrimą;
- Europos investicijų banko įsteigimą;

– glaudesnių valstybių narių santykių plėtojimą.

Kad būtų pasiekti šie tikslai, EEB sutartyje buvo apibrėžti pagrindiniai principai ir nustatyta Bendrijos institucijų teisėkūros veiklos sistema. Tai apėmė bendrai įgyvendinamą politiką: bendrą žemės ūkio politiką (38–43 straipsniai), transporto politiką (74 ir 75 straipsniai) ir bendrą prekybos politiką (110–113 straipsniai).

Bendrosios rinkos tikslas – užtikrinti laisvą prekių judėjimą ir gamybos veiksnių judumą (laisvą darbuotojų ir įmonių judėjimą, paslaugų teikimo laisvę ir laisvą kapitalo judėjimą).

[Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartyje](#) (Euratomo sutartyje) iš pradžių buvo numatyti itin plataus užmojo tikslai, įskaitant greitą branduolinės pramonės sukūrimą ir augimą. Tačiau dėl branduolinės energijos sektoriaus sudėtingumo ir jautrumo – jis yra susijęs su gyvybiškai svarbiais valstybių narių interesais (gynyba ir nacionaline nepriklausomybe) – šiuos užmojus teko apriboti.

Konvencijoje dėl tam tikrų Europos Bendrijų bendrų institucijų, kuri buvo pasirašyta ir įsigaliojo tuo pat metu, kaip ir Romos sutartys, buvo numatyta, kad bendromis institucijomis taps Parlamentinė Asamblėja ir Teisingumo Teismas. Ši konvencija neteko galios 1999 m. gegužės 1 d. Teliko sujungti vykdomąsias institucijas, todėl 1965 m. balandžio 8 d. sutartimi dėl vienos Europos Bendrijų Tarybos ir vienos Europos Bendrijų Komisijos įsteigimo (ji žinoma [Sujungimo sutarties](#) pavadinimu) buvo deramai baigtas institucijų jungimo procesas.

Nuo tada EEB tapo viršesne už atskirų sektorių bendrijas – EAPB ir Euratomą. Tai prilygo bendros EEB sistemos pergalei prieš organizacijų, kurių kompetencijai priklausė konkretūs sektoriai, sambūvį ir šios bendrijos institucijų sukūrimui.

Šią faktų suvestinę parengė Europos Parlamento Piliečių teisių ir konstitucinių reikalų teminis skyrius.

Mariusz Maciejewski / Rudolfs Verdins

04/2024